

Irácká svoboda 2003

Vojenské vítězství, politická prohra

Bývalý šéf amerického Federálního rezervního systému Alan Greenspan při představování svých pamětí 16. září 2007 prohlásil: „Mrzí mě, že je politicky nepřipustné přiznat, co každý ví: V irácké válce šlo převážně o ropu.“ Tolik snad vůbec první „oficiální“ vyjádření ke skutečným příčinám invaze, od jejíhož zahájení letos uplyne již pět let.

Když na počátku 80. let nastoupil do úřadu prezident Reagan, nechal ze střechy Bílého domu odstranit zařízení pro solární ohřev vody instalované za jeho předchůdce Cartera. Tím symbolicky ukončil období, v němž Spojené státy uvažovaly o snižování závislosti na dovozu „černého zlata“. „Reaganomika“ znamenala omezování vlivu vlád producentů zemí na ropný průmysl a oslabování váhy OPEC. Konkurence rostla a ceny klesaly. Tato politika zajištění energetické bezpečnosti fungovala přes 30 let, pochopitelně však nemohla dostupné zásoby nijak zvětšit. O tom, že jednoho dne půjde hlavně o přímou, již netržní kontrolu nad zbylou ropou, tedy nerozhodl G. W. Bush. Ten pouze v situaci, kdy o vyčerpávání zásob hovoří i ropné společnosti, přišel do úřadu odhodlán vojensky svrhnout irácký režim. Dokazuje to svědectví Paula O’Neilla, jeho bývalého ministra financí. Důvody „pro lid“ byly nalezeny krátce po 11. září 2001.

Poté, co se Američanům nezdařil pokus získat na základě Rezoluce 1441 mandát Rady bezpečnosti OSN, invazi připravili sami – ve spolupráci se zeměmi, pro něž Bush vynalezl termín „koalice ochotných“. Konvenční vojenská operace přitom představovala pouze část zadání, a nikoliv tu nejtěžší. Irácké ozbrojené síly se z porážky v roce 1991 nikdy nevzpamatovaly, ani v materiálním, ani v morálním ohledu. Embargo neumožnilo nahradit ztráty na bojové technice, o modernizaci nemluvě. Zejména irácké letectvo s 69–93 operačními letouny bylo už jen svým vlastním stínem a v průběhu celého konfliktu neprovedlo jediný bojový vzlet. Rozdíly ve vybavení protivníků se proti roku 1991 výrazně prohloubily, zejména v oblasti průzkumu, řízení a velení. Ale stejně důležité bylo i dění v irácké armádě samé. Bídná úroveň příjmů nutila vojáky přijímat další zaměstnání. Nedostatkem netrpěli jen privilegovaní příslušníci PVO a Republikán-

ských gard, proto byli také nejméně nakloněni uplácení, které v rozhovoru pro Defense Week přiznal generál Franks. V kombinaci se špiclováním a dosazováním „politicky spolehlivých“ kádrů to vedlo k tomu, že úroveň připravenosti iráckých ozbrojených sil za mnoho nestála.

Irácký diktátor o své vojenské slabosti musel vědět a indicie ukazují, že od prosince 2002 vedl tajná jednání s Američany. Byl údajně ochoten opustit zemi výměnou za převedení části majetku do zahraničí. Neuspěl. 20. března 2003, po vypršení 48 hodinového ultimáta G. W. Bushe, Husajn nerezignoval a zemi neopustil. Dvě hodiny nato začala operace Irácká svoboda.

Ve skutečnosti mělo ovšem zahájení války formální charakter. Již ve druhé polovině roku 2002 došlo v rámci operace Southern Watch k zintenzivnění náletů na velitelská centra a zařízení PVO v jižním Iráku. Operace Southern Focus pak na počátku roku 2003 zni-

čila klíčové protivzdušné baterie a uzly opto-elektronické komunikační sítě ve 3. sektoru irácké PVO.

Ministr obrany Powell předvádí Radě bezpečnosti OSN ampulku s antraxem. 5. únor 2003

Mnoho hodin před oficiálním startem invaze také příslušníci amerických, britských a australských zvláštních jednotek překročili hranici Jordánska a zjišťovali cíle pro úvodní vlnu náletů.

Je důležité nepřehlédnout, že v nejvyšších kruzích amerických ozbrojených sil invaze již v době příprav nevyvolávala žádné nadšení. Sbor náčelníků štábů oficiálně upozornil Bílý dům, že neexistuje politické řešení pro dobu po válce, a odhadoval trvání vynucené vojenské přítomnosti na 10–15 let. V tomto světle se jinak rutinní požadavek na přidělení výrazně vyššího počtu jednotek jeví jako racionální a další vývoj potvrdil jeho oprávněnost.

Začátek konce Saddáma Husajna

Prezidentská direktiva stanovila pro operaci Irácká svoboda řadu cílů. Koaliční jednotky měly svrhnout Husajnov režim, najít a zlikvidovat zbraně hromadného ničení, zajmout nebo vytláčit ze země teroristy, sbírat informace o teroristických sítích a šíření zbraní hromadného ničení, zahájit humanitární pomoc obyvatelstvu, zajistit ropné zdroje a vytvořit podmínky pro vznik reprezentativní vlády.

Svržení režimu mělo být dosaženo likvidací klíčových představitelů a rozbitím elitních Republikánských gard. Předpokládalo se, že se režim poté sám zhroutí. Hlavním nástrojem byly letecké operace celkem 1477 letounů a 186 vrtulníků, doprovázené akcemi speciálních jednotek; na druhém místě byl postup pozemních sil koalice z kuvajtských a jordánských základen. Plán na otevření samostatné severní fronty proti 1. a 5. iráckému sboru zůstal kvůli odmítnutí tureckého parlamentu na papíře.

19. března přišla z Bagdádu informace, že Husajn a synové se mají sejít v Doura Farms na jižním předměstí. Odbor „časově citlivých cílů“ Střediska řízení vzdušných

operací (CAOC) připravil plán útoku, který osobně schválil G. W. Bush. Bylo odpáleno 40 střel Tomahawk a 4 laserově naváděné pumy EGBU-27 (Paveway III) ze dvou letounů F-117. Výsledek: dvanáct mrtvých civilistů. Tři hodiny po náletu Husajn vystoupil v televizi. Američanům unikal až do posince...

Souběžně s úderem na Bagdád probíhaly nálety na irácké pozice kolem Basry, přičemž byly vyřazeny čtyři radary a komunikační uzly, odpalovací zařízení raket země-země nespecifikovaného typu a dvě stanoviště dělostřelectva (houfnice GHN-45 na poloostrově Al Faw a kanóny Typ 59 u Az Zubayru). Rozkaz zabránit iráckým útokům se však přesto splnit nepodařilo. Do západního Kuvajtu a na hlavní město směřovaly dvě rakety krátkého doletu, patrně typu Al Samoud. Obě sestřelily baterie Patriot PAC-3, byť jednu teprve na třetí pokus. Do severní pouště také dopadla protilodní střela Silkworm, kterou obrana nezachytila. Během konfliktu na Kuvajt mířilo celkem dvanáct raket a pět střel Silkworm. Škody byly prakticky nulové, vznikly však obavy soustředěných vojsk i Kuvajťanů, takže psychologický efekt nebyl zanedbatelný. Generál Franks tedy nařídil zahájit pozemní část operace o 24 hodin dříve, než bylo plánováno, tj. 20. března. Oficiálně šlo o snahu zabránit destrukcím iráckých ropných zařízení.

Operace na hlavní frontě

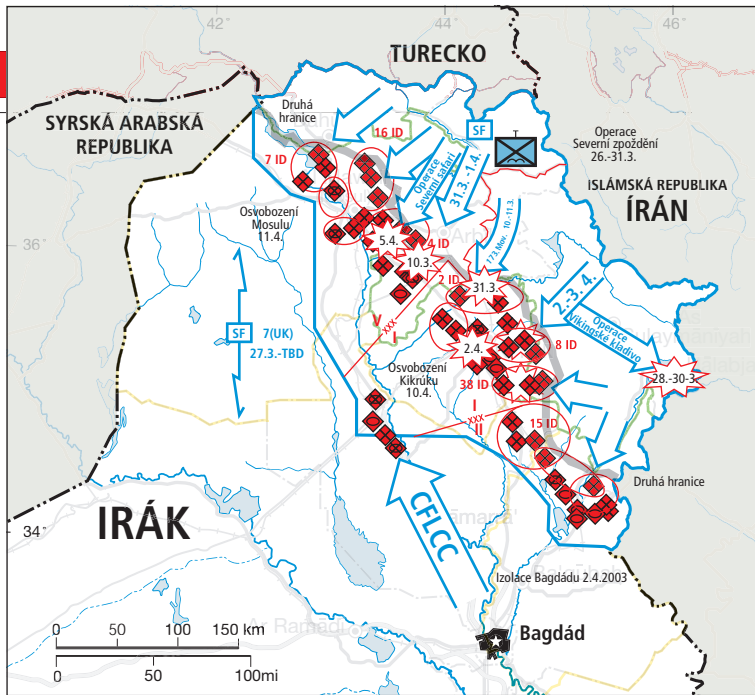
Útok byl rozvinut ve třech proudech. 3. pěší divize (během této operace pod velením V. sboru) tvořila levé křídlo. V celém západním Iráku se nacházela pouze jedna větší irácká jednotka, divize se tedy nemusela obávat o levý bok a rychle postupovala na sever. 1. divize námořní pěchoty jela ve středu sestavy po dálnici č. 1, zatímco vpravo britská 1. obrněná divize (1st (UK) Armoured Division) překračovala východní močály, aby zamířila k Basře. Zvláštní jednotky mezitím obsadily poloostrov Al Faw a útočily na přístav Umm Qasr.

Tempo postupu Američanů podle „integrovaných“ zpravodajů dosahovalo 48 kilometrů za hodinu. 1. divize USMC obsadila ropná pole Rumaila a blížila se k městu An Nasiriyah. 3. pěší divize vyhnala zakopané obránce ze základny Talil jihozápadně od města, k níž náleželo sektorové a úsekové centrum protivzdušné obrany, a obešla pozici ze západu. (Vzhledem k dobytí operačních center 2. sektoru na základně Hotel-3 speciálními jednotkami postupujícími z Jordánska byl systém PVO v jižní a západní části Iráku prakticky paralyzován.)

Město An Nasiriyah jakožto důležité komunikační uzel padlo společným útokem námořních pěšáků a zvláštních jednotek

Mapa operace Irácká svoboda

Operace na severní frontě měly vázat síly dvou iráckých sborů

29. března. 3. pěší divize mezitím postupovala, 27. března dosáhla okrajů měst An Najaf a Al Kufah v centrálním Iráku a sváděla těžké boje o most přes Eufrat v Kiflu. Po jeho obsazení postupovala severoseverozápadním směrem na město Karbala, kde byla zastavena rozhořčenou iráckou obranou a provedla operační přestávku.

Úroveň letecké podpory systémem cílových prostorů na hlavním postupovém směru způsobila, že se na frontě prakticky nevyskytovaly neporušené obrněné jednotky Iráčanů. Podle oficiálních údajů bylo prý upouštěno od náletů na cíle v těsné blízkosti sídel. S tím ovšem příliš nekorresponduje třeba útok kasetovými pumami BLU-87 na město Al Hillah z 1. dubna, při němž zahynulo 33 civilistů a 300 jich bylo zraněno.

Masivní letecká podpora se ve stejné míře netýkala pravého křídla, na němž Britové sváděli dvoutýdenní boje o šíitskou Basru. Ještě 27. března samotná jednotka Royal Scots Dragoon Guards zničila 14 iráckých tanků. Odpor ustal teprve 9. dubna, kdy místní policie „přesla frontu“ a pomáhala obnovit pořádek.

Na severní frontě tisícovka příslušníků 10. Special Forces Group ve spolupráci s padesátitisícovou kurdskou pašmergou a podporou ze vzduchu vázala Iráčany u Al Mawsilu a Kirkuku. 10. dubna Kirkuk padl, právě když se čerstvě dopravená 173. výsadková divize připravovala k útoku. Obsazení Kirkuku (velitelství 1. sboru, OC 4. sektoru irácké PVO) poskytlo Kurdům příležitost k ovládnutí přilehlých ropných polí a později k faktickému přivlastnění si tohoto původně arabského města.

Finále

Hlavní město se poprvé stalo terčem větších náletů již večer 21. března. Cílem bylo zničení

vládní infrastruktury a zabití co největšího počtu představitelů režimu. Kromě rozbití systému PVO jsou skutečné výsledky bitvy, v níž bylo z jedné strany nasazeno 2 500 kusů „inteligentní“ letecké munice a z druhé 1 660 PLRS, dodnes zahaleny v mlhách. Morálku obránců města však jistě nepozvedla.

24. března provedlo armádní letectvo útok na pravé křídlo první linie obrany Bagdád u Karbaly, které tvořila tanková divize Republikánských gard Medina. Obráncům disponujícím prakticky již jen hlavními prostředky PVO se podařilo sestřelit jeden vrtulník AH-64D Longbow Apache a třicet dalších poškodit. Překvapivé problémy začaly působit i polovojenské jednotky ponechané za frontou, které útočily na komunikační linie. Velení 3. armády bylo zřejmé, že k opětovnému rozhybání operace a „vyčištění cesty“ pro pozemní jednotky bude třeba účinnějších prostředků. Nasadilo tedy celkem 800 letounů a bitevních vrtulníků z výzbroje letectva a námořnictva (AV-8B, F/A 18C/D, F-14, A-10A, F-16C, B-52H, B-1B, AH-1W a další typy). Štáb generálporučíka Leafo koordinoval letecké útoky, k nimž se připojilo dělostřelectvo a raketomety. Divize

Medina byla až do 2. dubna vystavena intenzivnímu bombardování a ostřelování. Po týdnu piloti hlásili nedostatek cílů. V podobném stylu, avšak s nasazením menších prostředků, proběhla likvidace pěší divize Bagdad na iráckém levém křídle u města Al Kut. Příslušníci tankové divize Al Nida v centru irácké sestavy vzali do zaječích a těžkou techniku zanechali na místě. Když Američané 2. dubna obnovili postup, velitel Republikánských gard a obrany hlavního města Kusaj Husajn nařídil divizím Nabukhadnezar a Chamurapi, aby provedly protiútok. Soustředěné kolony byly pochopitelně při denních přesunech zničeny koaličním letectvem; stejně skončil pokus o přesun 10. armádní tankové divize umístěné východně od Bagdád. Hlavní město zůstalo v podstatě bez tankových záloh.

Očekávaná závěrečná bitva o hlavní město se nakonec nekonala. 5. dubna úkolová skupina 1-64 s 29 tanky M1A1 Abrams a 14 BVP Bradley provedla nájezd do hloubky irácké obrany a navzdory rozhořčenému odporu nepřátelských pěšáků obsadila letiště. Režim se krátce na to zhroutil a jeho představitelé uprchli. 9. dubna byl Bagdád obsazen a obránci odešli i se zbraněmi domů – to spolu s rezignací koalice na kontrolu některých měst později sehrálo důležitou roli v začátcích povstání.

Rozpad centrální moci byl takřka okamžitý. Al Kut a An Nasiriyah si nárokovaly pozici hlavního města a navzájem si vyhlásily válku. Husajnovi rodiště Tikrit bylo obsazeno mariňáčkou Task Force Tripoli prakticky bez odporu poslední gardové divize Adnan, která mezitím hlasovala nohama v neprospěch diktátora. Následovaly ještě zhruba dvoutýdenní boje, které však měly převážně charakter vyčišťovacích operací. První dějství konfliktu bylo u konce. Koalice v něm ztratila 715 zabitých, 4 bojové letouny (pouze jeden prokazatelně v důsledku irácké palby) a 7 vrtulníků. Irácké ztráty jsou odhadovány na 30 000 padlých.

Tank M1-A1 byl prostředky iráckých obránců prakticky nezničitelný.

Závěrem

Operace Irácká svoboda proběhla po čistě vojenské stránce bez větších komplikací a úkolů, které vůbec mohly být splněny a splněny byly. Politické řešení poválečné situace mezi ně nepatřilo. Zbraně hromadného ničení ani spojení se sítí Al Kajdá objeveny nebyly, takže dva hlavní oficiální důvody pro svržení režimu se ukázaly jako nepodstatné. Ukazuje se naopak, že islámští teroristé se v sunnitském trójuhelníku uchytli teprve s rozpadem centrální moci.

Způsob, jímž USA zvítězily – taktická rutina a celý zažitý modus operandi – zneschopnil jednotky k výkonu stabilizační operace. Důraz na agresivitu, palebnou převahu, zničení protivníka – to vše pokračovalo i v bojích s povstalcí kryjícími se mezi civilním obyvatelstvem. U autorů hodnotících poinvazní období se tak nápadně často opakuje eufemismus „nadměrná reakce“ a upozornění, že k získání sympatií civilního obyvatelstva tato cesta rozhodně nevede.

V doporučené literatuře pro důstojníky se teprve s několikaletým odstupem objevila klasická díla T. E. Lawrence a novější analýzy činnosti vojenského poradce v cizí kultuře.

Letouny blízké podpory ničily iráckou techniku ještě za frontou.

Cavaleriho studie o stabilizačních operacích sice vychází z historického materiálu, byla však vydána teprve na podzim 2005 – více než dva roky po invazi. Manuál 3-24, respektive 3-33.5 pro protipovstalecké operace dostaly jednotky US Army a USMC až na počátku roku 2007 – ten předchází byl 20 let starý. Aniž bychom tedy přecenili možný vliv „papírového faktoru“, je třeba vidět, že ani po této stránce nebylo připraveno takřka nic. Američané dlouho bojovali proti povstalcům podle stejných zásad, s nimiž porazili Husaj-

na, se snadno předvídatelným výsledkem. Oficiální irácké zdroje uvádějí počet civilistů zabitých v nejdražším americkém konfliktu od 2. světové války (odhad výdajů do konce roku 2008 – přes 690 mld USD) v rozmezí 100–150 tisíc osob. Zpřesněný výzkum britské Opinion Research Business z ledna 2008 však tvrdí, že počet přímých či nepřímých civilních obětí již přesáhl milion. Více než 4 milióny lidí jsou na útěku nebo emigrovaly, podle OSN je mezi nimi 40 procent příslušníků vzdělané střední třídy. Postoj obyvatelstva k cizí vojenské přítomnosti je tedy logicky odmítavý.

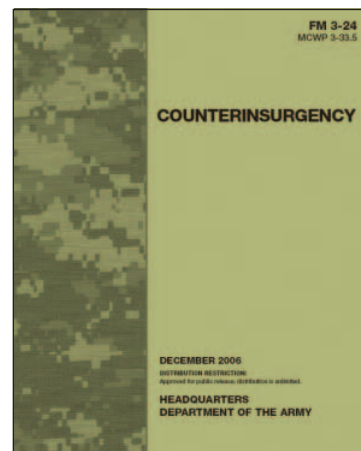
Se začátkem povstání se objevily i problémy s výstrojí a výzbrojí. Ukázalo se, že balistické vesty nevyhovují, a dokonce i obrněná vozidla jsou překvapivě zranitelná improvizovanými výbušnými prostředky. Část vojáků ztratila důvěru ke standardní útočné karabině M-4 a sahala po kořistních kalašnikovcích.

Kromě ztráty mezinárodní reputace nejdůležitější důsledky pro USA představují skutečnost, že země ztratila schopnost vést souběžně válku jinde – a pak jednoznačný zisk Íránu. Írák ovládaný šíity, kteří etnický vyčistili roz-

sáhlé oblasti v centru země, již nepředstavuje vojenskou protiváhu svého souseda. I kdyby se situace v zemi zklidnila, vojenská kapacita Íránu si vyžádá trvalou americkou přítomnost přinejmenším na jihu. Saúdská Arábie se na sílící Teherán dívá s obavami, o menších spojenečích USA v regionu ani nemluví.

Definitivní hodnocení irácké války jako celku bude možno provést teprve z většího historického odstupu. Nejpravděpodobnější scénář do budoucna představuje rozpad Íráku na šíitské, sunnitské a kurdské enklávy ohrožené ambicemi Íránu a Turecka. Invaze sice znamenala rychlé vítězství, z širšího bezpečnost-

ního hlediska však vedla k mnohem většímu množství reálných rizik, než by sebou neslo pokračování starého režimu. A ropa? Její cena

Sbor náčelníků štábů upozornil na neexistující politické řešení ještě před invazí. Jak si v takové situaci poradit se vojáci dozvěděli začátkem roku 2007.

se pohybuje těsně pod hranicí 100 dolarů za barel; ještě v roce 2002 to bylo čtyřikrát méně.

Scéna přeletu G. W. Bushe na letadlovou loď Abraham Lincoln, kde 1. května 2003 oznámil konec „hlavních vojenských operací“, evokuje omšelý výrok vojenského historika Paula Keegana. Ten totiž v závěru knihy Tvář velení (The Mask of Command) v roce 1987 napsal: „Když možná byl největší hrdina ten, kdo projel v triumfu Persepolí. Dnes musí ti nejlepší dospět k rozhodnutí, že už si nebudou hrát na hrdiny.“

Karel DOLEJŠÍ ■

Zdroje:

Bowman, S.: Iraq: Potential U.S. Military Operations. Report for Congress, January 13, 2003 - March 3, 2003
Bowman, S.: Iraq: U.S. Military Operations. Report for Congress, March 31, 2003
- April 14, 2003 - May 14, 2003 - July 15, 2007
Cavaleri, David P.: Easier Said Than Done: Making the Transition Between Combat Operations and Stability Operations. CSI Press, 2005
Cordesman, Anthony H.: Iraq's Sectarian and Ethnic Violence and Its Evolving Insurgency. Center for Strategic and International Studies, April 2, 2007
Counterinsurgency. FM 3-24, MCWP 3-33.5. December 2006
FMFRP 3-203 - Lessons Learned: Iran-Iraq War, 10 December 1990
Fontenot, G. - Degen, E.J. - Tohn, D.: On Point: The United States Army in Operation Iraqi Freedom. Annapolis, Md.: Naval Institute Press, 2005
Iraqi Army. <http://www.globalsecurity.org/military/world/iraq/army.htm>
Iraq: Use of cluster bombs -- Civilians pay the price. Amnesty International Press Release. 2 April 2003
Jabar, Faleh A.: Iraq: the military response. Le Monde diplomatique, January 2003
Ripley, T.: Letecká válka v Íráku. Baronet, Praha 2005
War in Iraq. <http://edition.cnn.com/SPECIALS/2003/iraq/Winning in the Desert. Tactics, Techniques and Procedures for Maneuver Commanders. Newsletter No.90-8>
Podrobný soupis nasazených amerických jednotek lze nalézt na internetové adrese <http://www.globalsecurity.org/military/library/report/2004/onpoint/cflcc.htm>.

Foto:

<http://upload.wikimedia.org>
<http://www.fas.org>
<http://www.defenselink.mil>